

Økt lønnsomhet i torskesektoren

Statusrapport første halvår 2014

Bjørn Inge Bendiksen, Bent Dreyer, Øystein Hermansen, Petter Holm, John R. Isaksen og Petter Olsen

Nofima er et næringsrettet forskningsinstitutt som driver forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien.

Nofima har om lag 400 ansatte.

Hovedkontoret er i Tromsø, og forskningsvirksomheten foregår på seks ulike steder: Ås, Stavanger, Bergen, Sunndalsøra, Averøy og Tromsø

Hovedkontor Tromsø:

Muninbakken 9–13
Postboks 6122 Langnes
NO-9291 Tromsø

Ås:

Osloveien 1
Postboks 210
NO-1431 ÅS

Stavanger:

Måltidets hus, Richard Johnsensgate 4
Postboks 8034
NO-4068 Stavanger

Bergen:

Postboks 1425 Oasen
NO-5828 Bergen

Sunnalsøra:

Sjølseng
NO-6600 Sunndalsøra

Averøy:

Ekkilsøy
NO-6530 Averøy

Felles kontaktinformasjon:

Tlf: 02140
Faks: 64 94 33 14
E-post: post@nofima.no
Internett: www.nofima.no

Foretaksnr.:

NO 989 278 835

Rapport

<i>Tittel:</i> Økt lønnsomhet i torskesektoren – statusrapport 1. halvår 2014	<i>Tilgjengelighet:</i> Åpen
<i>Forfatter(e)/Prosjektleder:</i> Bjørn Inge Bendiksen, Bent Dreyer, Øystein Hermansen, Petter Holm, John R. Isaksen og Petter Olsen	<i>Dato:</i> 19.09.14 <i>Ant. sider og vedlegg:</i> 12
<i>Avdeling:</i> Næring og bedrift	<i>Prosjektnr.:</i> 21130
<i>Oppdragsgiver:</i> Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond	<i>Oppdragsgivers ref.:</i> FHF#900543
<i>Sammendrag/anbefalinger:</i> Rapporten gir en oversikt over aktivitet og funn i programmet «Økt lønnsomhet i torskesektoren» i først halvdel av 2014. Programmet har fem arbeidspakker: 1. Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger 2. Sektorens rammebetingelser og regelverk 3. Økonomiske rammebetingelser i Norge 4. Markedsbasert høsting 5. Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold Det har i prosjektperioden vært gjennomført ett møter med styringsgruppen og ett med referansegruppen som beskrevet i programbeskrivelsen. Samtidig har forskergruppen vært involvert i en rekke møter og deltatt i prosjekter som er relatert til funn fra programmet. Hensikten med denne rapporten er å gi en oversikt over aktiviteten i programmet i første halvdel av 2014, de funn som er gjort og drøfte hvilke implikasjoner funnene har. I tillegg gis det en oversikt over hvordan funnene er formidlet, gjennom publikasjoner og/eller presentasjoner fra de ulike arbeidspakkene. Prioritering og innretningen av forskningsaktivitet følger det oppsett som fremgår av FHF's programbeskrivelse for 2014 og med den konkretisering som er gitt av styrings- og referansegruppen.	

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Administrasjon av programmet.....	1
1.2	Leveranser hittil i 2014	3
2	Mål og leveranser	4
2.1	Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger.....	4
2.1.1	Resultater	4
2.1.2	Leveranser hittil i 2014	5
2.2	Sektorens rammebetingelser og regelverk	5
2.2.1	Resultater	5
2.2.2	Leveranser hittil i 2014	6
2.3	Økonomiske rammebetingelser i Norge	7
2.3.1	Resultater	7
2.3.2	Leveranser hittil i 2014	8
2.4	Markedsbasert høsting.....	8
2.4.1	Resultater	8
2.4.2	Leveranser hittil i 2014	9
2.5	Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold	10
2.5.1	Resultater	10
2.5.2	Leveranser hittil i 2014	11
2.6	Andre leveranser med relevans og tilknytning til programmet	11
3	Oppsummering hittil 2014	13

1 Innledning

I FHF's programbeskrivelse heter det at;

Hensikten med dette med forskningsprogrammet er å utvikle økt kunnskap om hvorfor torskesektoren over tid har hatt svak lønnsomhet. Slik kunnskap skal være grunnlaget for å komme med forslag til tiltak som kan bidra til å øke lønnsomheten i torskesektoren.

Intensjonen er samtidig å bidra til å utvikle faglig og teoretisk kunnskap som kan bidra til bedre forståelse av hvordan et samspill mellom offentlig forvaltning og næring kan bidra til å øke verdiskaping med utgangspunkt i fornybare fellesressurser.

Det er et mål med programmet å utvikle et sterkt samfunnsvitenskapelig miljø som har en unik kompetanse om hvordan nasjonale offentlige reguleringer av fangst og produksjon fra ville bestander påvirker næringens internasjonale konkurransekraft, struktur og lønnsomhet.

1.1 Administrasjon av programmet

Med utgangspunkt i programbeskrivelsen er programmet organisert i følgende fem arbeidspakker, med tilhørende arbeidspakkeledere:

- AP 1: Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger – professor Petter Holm
- AP 2: Sektorens rammebetingelser og regelverk – forsker Øystein Hermansen
- AP 3: Økonomiske rammebetingelser i Norge – forsker Bjørn Inge Bendiksen
- AP 4: Markedsbasert høsting – forsker John R. Isaksen
- AP 5: Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold – forsker Petter Olsen

Programmet er ledet av forskningssjef Bent Dreyer.

Programmet er omfattende, i form av fem arbeidspakker, som skal være aktive i en femårsperiode. Samtidig er arbeidspakkene overgripende, i kraft av at forskningstema og resultater fra disse overlapper hverandre. Derfor er det etablert et koordinerende organ i rammeprogrammet. Dette organet består av en styringsgruppe som er oppnevnt av sentrale organisasjoner i torskesektoren. Oppgavene til denne styringsgruppen er å fordele midler innenfor programmets økonomiske rammer til de ulike arbeidspakkene. Gruppen skal dessuten, i samspill med arbeidspakkelederne, gi retning for den årlige prioritering og koordinering av aktivitet i de ulike arbeidspakkene. I tillegg til styringsgruppen består det koordinerende organet av lederne for de ulike arbeidspakkene. Deres oppgave er å rapportere om aktivitet og funn i arbeidspakken, samt å drøfte fremtidige prioriteringer i sine respektive arbeidspakker med styringsgruppen.

Arbeidspakke 4 er en videreføring av en tidligere aktivitet der styringsstrukturen var godt etablert med en egen referansegruppe. Denne arbeidspakken har derfor i rapporteringsperioden benyttet den eksisterende referansegruppen. For å trygge koordineringen har Berit Anna Hanssen, som er ansvarlig for programmet i FHF's administrasjon og styringsgruppeleder Johnny Caspersen, deltatt på møtene både i styringsgruppen og referansegruppene. Samtidig har Johnny Caspersen – medlem av styringsgruppen – vært oppnevnt i referansegruppen.

Vinteren 2014 ble det gjort en revidering av sammensetningen av styringsgruppen. Samtidig ble det gjort en avklaring av mandat og styringsstruktur i programmet. Fra og med februar har styringsgruppen bestått av følgende medlemmer og varamedlemmer;

Tabell 1 Sammensetningen av styringsgruppen i 2014

Styringsgruppe	Varamedlemmer
1. Johnny Caspersen – Casper AS (leder)	8. Mikal Steffensen, Klotind AS
2. Thomas Farstad – styret i FHF (nestleder)	9. Janita Arhaug – styret i FHF
3. Kjell Ingebrigtsen – Norges Fiskarlag	10. Karl Viktor Solhaug – Norges Fiskarlag
4. Tommy Torvanger – Nergård AS	11. Arne Karlsen – Nergård AS
5. Sverre Johansen – FHL	12. Kristin Alnes – FHL
6. Johan H. Williams – NFD (observatør)	13. NFD stiller med vara etter behov /egen vurdering
7. Berit Anna Hanssen – FHF-ansvarlig	

Referansegruppen for arbeidspakke 4 har i rapporteringsperioden bestått av;

- Johnny Caspersen – Casper AS
- Willy Godtliebsen – Norges Råfisklag
- Paul Jensen – fisker/fiskebåtreder
- Jan Birger Jørgensen – Norges Fiskarlag
- Kjell-Olaf Larsen – Båtsfjordbruket AS/FHL
- Jürgen Meinert – Norske Sjømatbedrifters Landsforening (NSL)
- Thor Wold – fisker/fiskebåtreder
- Synnøve Liabø – Fiskeridirektoratet (observatør)
- Bernt Bertelsen – Fiskeri- og kystdepartementet (observatør)
- Berit Anna Hanssen – FHF-ansvarlig

I rapporteringsperioden har styringsgruppen hatt ett møte (3.-4. februar og 8. september), mens referansegruppen for arbeidspakke 4 hatt ett møte (19.juni).

Den fagkompetanse som over år er bygd opp i forskergruppen gjennom FHF-programmet «Markedsbasert høsting av fiskeressurser» har fått nasjonal og internasjonal faglig anerkjennelse gjennom at den i løpet av prosjektperioden er invitert inn i store programsatsinger i EU og NFR med utgangspunkt i resultater og kompetanse utviklet i FHF-programmet. Forskergruppen er med i en SFI (Senter for forskningsdrevet innovasjon) kalt CRISP sammen med HI, som blant annet bygger på den kompetansen som er utviklet i prosjektet «Markedsbasert høsting av fiskeressurser». I denne rapporteringsperioden har arbeidet med i sekretariatet for den nye NOU-en som skal lages om rammevilkår for fiskeindustrien hatt stor oppmerksomhet. Utvalgets arbeid skal være klart i løpet av høsten 2014. I tillegg vil programmet dra veksler på et forskningsprogram som skal studere kystfisket i Nord-Atlanteren. Også i denne rapporteringsperioden er det startet opp flere nye prosjekter som er relatert til programmet og forskningsgruppen. Forskningsgruppen har i vinter overvåket utviklingen i torskefisket, og annenhver uke levert rapporter om dette til Fiskeri- og kystdepartementet. Denne rapporteringen videreføres i 2014. Med utgangspunkt i programmet ble det arrangert et fagseminar under årets fiskerimesse i Trondheim. Seminaret fikk stor oppmerksomhet, mange deltakere og god pressedekning.

I løpet av 2014 ble det utviklet en egen logo for programmet og samtidig fikk programmet en egen nettside (<http://www.torskeprogrammet.no>). For å overvåke i hvor stor grad programmet og forskningsresultatene rapporteres det månedlig hvor og hvilke oppslag programmet får i media. En hovedleveranse fra programmet i 2014 var å arrangere og bidra med presentasjoner til seminaret «Økt lønnsomhet i torskesektoren» på årets fiskerimesse. Det er i tillegg gjennomført et mastergradskurs ved Norges Arktiske Universitet hvor funn fra torskeprogrammet spiller en sentral rolle. Det er dessuten veiledet mastergradsstudenter som har fått tilgang fra datamateriale fra torskeprogrammet.

1.2 Leveranser hittil i 2014

I det følgende gis en oversikt over administrative leveranser i programmet i rapporteringsperioden.

- Andreassen, G., 2014, Kunnskap – nøkkelen til økt lønnsomhet, Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08
- Bendiksen, B.I., Dreyer, B., Hermansen, Ø., Holm, P., Isaksen, J.R. og Olsen. P., 2014, Økt lønnsomhet i torskesektoren – Status for 2013, Rapport Nofima, februar.
- Bendiksen, B.I., Dreyer, B., Hermansen, Ø., Holm, P., Isaksen, J.R. og Olsen. P., 2014, Økt lønnsomhet i torskesektoren – Status for 1. halvår 2014, Rapport Nofima, september.
- Dreyer, B., 2014, Statusrapport 1. halvår 2014, foredrag holdt på styringsgruppemøte, 08.09.
- Dreyer, B., 2014, Statusrapport 2013, foredrag holdt på styringsgruppemøte, 04.02.
- Dreyer, B., 2014, Torskeprogrammet – status siden sist, foredrag holdt på referansegruppemøte, 19.06.
- Dreyer, B., 2014, Torskeprogrammet – status siden sist, foredrag holdt på referansegruppemøte, 19.06.
- Dreyer, B., 2014, Mastergradskurs - Strategisk næringsøkonomisk analyse av sjømatnæringen, UiT Norges Arktiske Universitet, vår.
- Isaksen, JR, 2014. Referat fra Referansegruppemøte – arbeidspakke 4 i programmet "Økt lønnsomhet i torskesektoren, 19. juni 2014. Internt notat, Nofima, Tromsø. 24.06
- Isaksen, JR, 2014. Referat fra Styringsgruppemøte i Torskeprogrammet, Nofima, Tromsø. 12.02.

Nettsider:

<http://www.torskeprogrammet.no>

<http://www.nofima.no/marked/prosjekt/okt-lonnsomhet-i-torskesektoren>

<http://www.fhf.no/prosjektdetaljer/?projectNumber=900543>

2 Mål og leveranser

Hensikten med dette kapittelet er å gi en oversikt over leveranser i de ulike arbeidspakkene. Enkelte leveranser i rapporteringsperioden berører flere av arbeidspakkene. Redaksjonelt har vi imidlertid valgt å plassere leveransene i den arbeidspakken hvor vi mener de har størst relevans. Ettersom programmet har koblingspunkter mot en rekke av de aktivitetene som har foregått utenfor programmet, er det også leveranser som er resultat av synergier mot andre prosjekt. Dette er trukket fram i et eget avsnitt, i de tilfeller der det har særlig relevans for dette programmet.

2.1 Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å utvikle økt kunnskap om hvilke politiske og institusjonelle samfunnsbindinger som er knyttet til norsk torskesektor.
- Å utvikle økt forståelse for bakgrunn og kontekst for etablering/avvikling av slike politiske og institusjonelle samfunnsbindinger.
- Å sammenligne politiske og institusjonelle samfunnsbindinger med tilsvarende bindinger i torskesektoren med andre deler av norsk sjømatnæring og øvrig norsk industri.

2.1.1 Resultater

På grunn av sen oppstart av programmet (mars) ble det vedtatt å flytte avslutningsdatoen for denne arbeidspakken til sommeren 2014. I rapporteringsperioden har arbeidet rettet oppmerksomheten mot det siste delmålet, samtidig med at arbeidet med de to første delmålene har fortsatt. Den sentrale leveransen fra arbeidspakken er en analyse av moderniseringsprosjektet i fiskeriene, med særlig vekt på å forstå den «samfunnskontrakten» som her ble skapt mellom fiskerisektoren og samfunnet. I forlengelsen av dette har vi også sett på hvordan rammebetingelsene for fiskeindustrien har endret seg over tid, og hvordan dette har påvirket sektorens mulighet for å oppfylle de samfunnsmessige forventninger som stilles til den.

I 2014 har oppmerksomheten vært rettet mot samfunnskontrakten og moderniseringen av denne. Resultatene fra denne arbeidspakken har i perioden blitt anvendt i tre viktige retninger. Sommeren 2014 ble et stort historisk verk om norsk sjømatnæring ferdig og utgitt. Sentrale leveranser i denne arbeidspakken ble innarbeidet i det siste bindet som tar for seg den nære fiskerihistorien. Videre fikk forskerne i denne arbeidspakken oppdrag fra det offentlige utvalget om å levere en delutredning om samfunnskontrakter i sjømatsektoren. Rapporten ble levert i august og presentert på seminaret «Økt lønnsomhet i torskesektoren». I rapporten gis det en gjennomgang av historikken bak og utformingen av dagens samfunnskontrakter i norsk sjømatnæring. Her blir det påpekt sentrale utfordringer som torskesektoren har og behovet for å modernisere samfunnskontraktene i denne sektoren. De påpeker at behovet for å styrke den globale konkurransekraften, få til et bedre samspill mellom de ulike ledd av verdikjeden og redusere økonomisk sløsing med verdifulle fiskeressurser. Forfatterne beskriver de mulighetene som eksisterer, fra å forlenge dagens kontrakter til en langt mer liberal utforming. Rapporten inviterer til debatt, og har fått stor oppmerksomhet. I tillegg har aktiviteten vært rettet mot å avslutte arbeidspakken. I avslutningsfasen har det særlig vært rettet oppmerksomhet mot hvordan andre fiskerinasjoner har modernisert og utformet sine samfunnskontrakter. Island har fått særlig oppmerksomhet i denne delen. Det skal lages en sluttrapport for denne arbeidspakken i høst.

2.1.2 Leveranser hittil i 2014

- Henriksen E., 2014, Barometer på fiskeindustrien, Foredrag holdt på Midt-Norsk Fiskerikonferanse, Kristiansund 3.-4. juni, 2014
- Henriksen, E., 2014, Pris, Marked, Mottak og litt til, Foredrag holdt på årsmøtet i Kystfiskarlaget, Bodø 8. og 9. mai.
- Henriksen, E., 2014, Bedrift og virkemiddel – om den nordnorske fiskeindustrien med trålere, Regnskap og revisjon, 30(2) s. 130-142.
- Holm, P., 2014, Lys i husan i verdens fremste fiskerinasjon? Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08.
- Henriksen, E. og Holm, P., 2014, Samfunnskontrakten under press, Infoark, Nofima.
- Dreyer, B., 2014, Samfunnskontrakten i marin sektor, kronikk (upublisert)
- Aspaker, E. og Tveterås, R., 2014, Fremtidige rammevilkår, Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08.
- Sentrale bidrag i det nye historieverket med koblinger til Torskeprogrammet og arbeidspakke 1;*
- Holm, P, B.P. Finstad og P Christensen. 2014. Aldri mer 18. april. Pål Christensen (red) Havet, fisken og oljen 1970-2014. Norges fiskeri- og kysthistorie, bind IV: 185-213. Bergen: Fagbokforlaget.
- Holm P. 2014. Verdens fremste sjømatnasjon? Pål Christensen (red) Havet, fisken og oljen 1970-2014. Norges fiskeri- og kysthistorie, bind IV: 425-451. Bergen: Fagbokforlaget.
- Finstad, BP. 2014. Markedstilpasning og globalisering. Pål Christensen (red) Havet, fisken og oljen 1970-2014. Norges fiskeri- og kysthistorie, bind IV: 215-249. Bergen: Fagbokforlaget.

2.2 Sektorens rammebetingelser og regelverk

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å dokumentere og utvikle økt kunnskap om sektorspesifikke rammebetingelser og lovverk
- Å sammenligne det sektorspesifikke regelverket i torskesektoren med internasjonale konkurrenter og øvrige deler av norsk sjømatsektor
- Å dokumentere og utvikle kunnskap om sammenheng mellom sektorspesifikke rammebetingelser/lovverk og struktur- og lønnsomhetsutvikling i torskesektoren
- Å drøfte konsekvenser av endringer av rammebetingelser/lovverk for fremtidig struktur- og lønnsomhetsutvikling i torskesektoren

2.2.1 Resultater

Vinteren 2013 blusset debatten om juks kraftig opp. Ryktene var sterke, men ryktene var dårlig dokumentert. Det ble derfor utviklet et spørreskjema for å kartlegge dette, og forsøke å utvikle gode forklaringsmodeller for forstå hvilke drivere som ligger bak tilbøyeligheten til juks . Spørreskjemaet ble sendt ut til om lag 600 fiskere registrert med fangster levert i Råfisklagets distrikt i 2013. I tillegg til bakgrunnsinformasjon om fylkestilhørighet, fartøyets hjemmelslengde og hovedredskap ble informantene bedt om å svare på et sett med spørsmål om kvantifisering av eget og andre fiskeres juks ut fra deres beste kunnskap. I tillegg ble tilsvarende spørreskjema tilpasset og sendt ut til mannskap og bedriftene på land. Høsten 2013 og våren 2014 ble mye av oppmerksomheten i arbeidspakken rettet mot resultatene fra disse undersøkelsene. Resultatene fikk mye oppmerksomhet både i presse, forvaltning og næring. Undersøkelsen representerer det første forsøk på å dokumentere juks og drivere for juks. Både metodikk og at det i det hele tatt ble gjennomført en slik studie har fått mye kritikk. Selv om undersøkelsen retter oppmerksomheten mot et ømtålig tema,

blir validiteten av funnene styrket gjennom at det nivået på juks som antydes er om lag det samme i de 3 gruppene som er spurt.

Det er skrevet en kronikk og laget en rapport som oppsummerer undersøkelsen og funnene. Samtidig er deler av funnene presentert i et Brennpunktprogram. Vi har først og fremst vektlagt å presentere funnene for forvaltning og næring. I tillegg har vi vært i dialog med NFD, Fiskeridirektoratet, Norges Råfisklag, Skatteetaten, HI (ICES) om undersøkelsen og resultatene

Undersøkelsene og responsen på dem har bidratt til at ryktene om juks har vært mindre intense vinteren 2014 enn 2013. En viktig forklaring på dette kan være forvaltningens oppmerksomhet på problemet. Samtidig er det i dette arbeidet utviklet forklaringsmodeller rundt juks. En forklaring er at næringsaktørene ble stresset av store endringer i kvoter og priser, og at det førte til forhandlinger på kaikanten der fisk med dårlig kvalitet ble brukt som prisforhandlinger mot at den ikke ble seddelført. Funnene har bidratt til å sette juks og bekjempelse av juks på dagsorden blant politikere, forvaltning og næring. Det blir spennende å se hvordan forvaltning og omsetning søker å redusere farene for juks vinteren 2015. Flere forhold i våre forklaringsmodeller indikerer at insentivene for juks med kvantum blir ett mindre problem i 2015 enn i 2013.

I rapporteringsperioden har vi også fulgt opp utviklingen i den minste flåten samtidig som vi har sett nærmere på suksesskriterier i fiskeindustrien. I disse analysene har vi både sett på den interne fordelingen av prestasjon blant fartøy og bedrifter i Norge, samtidig som vi har sammenlignet med Island.

I det offentlige rom er det først og fremst resultatene fra undersøkelsene av juks som har tatt mest tid og fått mest oppmerksomhet i første halvdel av 2014. Internt i programmet er det levert mye inn mot NOU-utvalget. Her er forskerne i Torskeprogrammet involvert på flere måter. Dels gjennom arbeidet med egne utredninger or utvalget og gjennom sekretariatsfunksjonen. For å ivareta integriteten i sekretariatsfunksjonen, er det vektlagt å dempe den utadrettede aktiviteten til forskerne i sekretariatet i avslutningsfasen av arbeidet med NOU-en. Ettersom mandatet til utvalget er sektorens rammevilkår, er det særlig spennende hvordan utvalget velger å vektlegge den kunnskapen som er utviklet i denne arbeidspakken.

Analyser av effekten av kvotebonusordninger er videreført og oppdatert også i 2014. Her har særlig oppmerksomheten vært rette mot å følge hvordan bonusordningen for levendefangst slår ut. I 2014 ser det ut til at volumet som fanges levende har hatt en kraftig vekst i forhold til tidligere år. Til tross for en svært gunstig bonusordning, ser det ikke ut til at det volumet som er avsatt til ordningen vil nås.

Ved styringsgruppemøtet vinteren 2014 ble det besluttet å starte analyse av minsteprissystemets betydning for sesongmønsteret. Det er her gjennomført datainnsamling og bearbeiding av disse. Det er gjort en innledende analyse som viser i hvilken grad systemet representerer et problem. Arbeidet med økonometrisk modellering av priser uten minsteprissystem og fiskernes endring i fiske er igangsatt. Hvilke modeller som kan anvendes er undersøkt og innledningsvis prøvd ut, så langt uten klare resultater. Dette arbeidet vil fortsette høsten 2014.

2.2.2 Leveranser hittil i 2014

Dreyer, B., 2014, Juks og fanteri i fiskeri, upublisert

- Karlsen, K.M., Hermansen, Ø., Svorken, M., Akse, L., Joensen, S., 2014, Variabel kvalitet på råstoffet – hva har det å si for økonomien? Foredrag for styringsgruppen i Torskeprogrammet, Tromsø, 04.02.
- Nilssen, J., Bertheussen, B., Dreyer, B., 2014, Kvalitetsråstoff gir mer lønnsomme filetbedrifter. Infoark, Nofima.
- Nilssen, J., Bertheussen, B., Dreyer, B., 2014, Sustained competitive advantage based on high quality input, Marine Policy (sub.).
- Nilssen, J., Bertheussen, B.A. og Dreyer, B., 2014, Hvilken råstoffstrategi er mest lønnsom for norske filetbedrifter? Økonomisk Fiskeriforskning, 24 (1).
- Nilssen, J., Bertheussen, B.A. og Dreyer, B., 2014, Hvilken råstoffstrategi er mest lønnsom for norske filetbedrifter? Foredrag for referansegruppen, Tromsø, 19.06.
- Svorken, M. og Hermansen, Ø., 2014, Greit å jukse litt med fisken vår? Foredrag på MØT-seminar, Tromsø, 03.04.
- Svorken, M., Hermansen, Ø., 2014, Greit å jukse litt med fisken vår? Kronikk, Dagens næringsliv, 08.04.
- Svorken, M., Hermansen, Ø., 2014, Urapportert fiske - Resultater fra spørreundersøkelse, foredrag for referansegruppen, Tromsø, 19.06.
- Svorken, M., Hermansen, Ø., 2014, Urapportert fiske i torskefiskeriene – resultater fra spørreundersøkelse om juks. Rapport/Report 26/2014.

2.3 Økonomiske rammebetingelser i Norge

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å dokumentere de økonomiske rammebetingelser for bedrifter lokalisert i Norge.
- Å sammenligne de økonomiske rammebetingelsene ved lokalisering i Norge med alternativ lokalisering.
- Å sammenligne de økonomiske rammebetingelsene til internasjonale konkurrenter.
- Å utvikle teoretiske modeller om hvordan nasjonale økonomiske rammebetingelser påvirker internasjonal konkurransekraft, lønnsomhet og lokalisering i torskesektoren.

2.3.1 Resultater

I forbindelse med halvveisrapportering ble det konstatert at arbeidet i denne arbeidspakken burde intensiveres i 2014. Det ble derfor satt ut et oppdrag til Matis hvor vi ba dem om å gjennomføre en detaljert gjennomgang av rammevilkårene i islandsk torskesektor. Hensikten var selvsagt å undersøke hvordan Island har håndtert ulike utfordringer som programmet har avdekket i norsk torskesektor. Foreløpige funn fra denne undersøkelsen ble presentert på seminaret i Trondheim i august, og det vil leveres en rapport i arbeidspakken i høst. De foreløpige funnene indikerer at det er store forskjeller i rammevilkårene som bidrar til å forklare at utfordringene på Island ikke er like store som i Norge når det gjelder lønnsomhet. Dette er først og fremst knyttet til at Island har valgt å prioritere lønnsomhet langt sterkere enn andre mål enn hva som er vektlagt i norsk fiskeripolitikk. Samtidig viser funnene at en viktig forklaring på at islendingene har jevnere uttak av torskebestanden over året er islandsk torsk har et annet vandringmønster enn torsken som nordmennene fisker.

Det er store synergi mellom arbeidspakke 1 og arbeidspakke 2 i arbeidet med å sammenligne Norge og Island. I arbeidspakke 1 har oppmerksomheten vært rettet mot hvordan samfunnskontrakten er

utformet på Island, mens i arbeidspakke 2 er oppmerksomheten rettet mot hvordan rammevilkårene påvirker næringstilpasning knyttet til organisering, strukturutvikling, innovasjon, effektivitet og markedsmessige forhold.

Parallelt er det arbeidet med å dokumentere om det er store lønnsomhetsforskjeller mellom islandsk og norsk torskesektor. Tidligere er det dokumentert betydelige prisforskjeller som islendingene og nordmennene oppnår på viktige produkter i viktige torskemarkeder. I en detaljert analyse av lønnsomheten i prosesseringsanleggene kommer det frem interessante funn i et mastergradsarbeid som er gjennomført i samarbeid (og med veiledning) fra torskeprogrammet. Eksamensresultatet er ennå ikke klart, men resultatene vil etter eksamen bli presentert i ulike sammenhenger utover høsten. En foreløpig konklusjon er at det ikke uten videre er enkelt å sammenligne lønnsomheten i et ledd av verdikjeden på grunn av ulike organisering av verdikjeden på Island og Norge, og at de offentlige tilgjengelige regnskapene på Island ikke har nødvendig oppløsning til å sammenligne for eksempel prosesseringsleddet på Island og i Norge.

Analyser av effekten av kvotebonusordninger er videreført og oppdatert også i 2014. Her har særlig oppmerksomheten vært rettet mot å følge hvordan bonusordningen for levendefangst slår ut. I 2014 ser det ut til at volumet som fanges levende har hatt en kraftig vekst i forhold til tidligere år. Til tross for en svært gunstig bonusordning, ser det ikke ut til at det volumet som er avsatt til ordningen vil nås.

2.3.2 Leveranser hittil i 2014

Björgvinsson, D.B, 2014, The Competitive Advantage of Nations: Has the Icelandic whitefish fillet industry created and sustained superior performance over the Norwegian industry? Masteroppgave i økonomi og administrasjon, Norges Arktiske Universitet - UiT, august

Björgvinsson, D.B, Bertheussen, B. and Dreyer B., 2014, The Competitive Advantage of Nations: Has the Icelandic whitefish fillet industry created and sustained superior performance over the Norwegian industry? Marine Policy (in prep)

Heide, M., 2014, Frossenfiskens renessanse, Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08.

Henriksen, E. og Viðarsson, J., 2014, Et kritisk skråblikk på Island, Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08.

2.4 Markedsbasert høsting

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å kartlegge markedsmessig potensial fra ulike torskearter
- Å evaluere og dokumentere effekten av ulike fangstreguleringer for fangstmønster, strukturutvikling og lønnsomhet i torskesektoren.
- Å foreslå ulike justeringer av dagens fangstreguleringer for å fremme et fangstmønster som gir bedre grunnlag for å utnytte markedspotensialet av ulike torskearter.

2.4.1 Resultater

Analyser av effekten av kvotebonusordninger er videreført og oppdatert også i 2014. Her har særlig oppmerksomheten vært rettet mot å følge hvordan bonusordningen for levendefangst slår ut. Også de andre bonusordningene er vurdert ut fra målsetningene med basis i 2013-tallene. I 2014 ser det ut

til at volumet som fanges levende har hatt en kraftig vekst i forhold til tidligere år. Til tross for en svært gunstig bonusordning, ser det ikke ut til at det volumet som er avsatt til ordningen vil nås.

Også i denne arbeidspakken er sammenligningen mot Island viktig. I utgangspunktet er det islandske landingsmønsteret langt jevnere enn det norske. Forklaringen på dette har langt på vei vært koblet til det islandske forvaltningssystemet (omsettelige kvoter) og det at kvoteåret starter 1. september. Foreløpige funn tyder imidlertid at dette bildet er mer komplisert. Både vandringsmønsteret og den høye graden av vertikal integrering bidrar til å gjøre landingsmønsteret på Island langt jevnere enn på Norge. Dessuten er kvotene i langt større grad på Island fisket av store fartøy som er både mer mobil og mindre sårbar for dårlig vær enn i norsk torskesektor. Det er derfor tvilsomt om effektene av endring av kvoteåret i Norge vil ha samme effekt. Vandringsmønsteret vil ikke endres, samtidig som endring av flåtestruktur vil være knyttet til andre deler av rammevilkårene i Norge.

Arbeidet med konsekvensene av de store årlige svingningene i torskekvoteene er videreført. Funnene viser at det er store markedsmessige og prismessige konsekvenser av svingningene. Flere forhold indikerer at verdien av torskeressursen hadde økt dersom stabilitet hadde blitt prioritert sterkere. Dette blir forsterket av de negative elementene som er dokumentert langs andre dimensjoner (kvalitetsfeil og underrapportering av fangst) som er dokumentert i de øvrige arbeidspakkene. Arbeidet er oppsummert i et eget infoark som ble produsert til årets fiskerimesse.

2.4.2 Leveranser hittil i 2014

Farstad, T. og Joensen, S., 2014, Prima vare: Hvorfor er det en sjeldenhet? Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08.

Henriksen, E. og Sogn-Grundvåg, G., 2014, How can variable quality in landings from the Norwegian coastal fleet be explained?, Reykjavik, 25.03. (http://www.coastalfisheries.net/?page_id=25)

Henriksen, E., 2014, Bioøkonomiske betraktninger ved høsting over et utvidet antall trofiske nivå i det marine næringsnettet, foredrag på kontaktkonferanse, Tromsø, 04.04.

Henriksen, E., 2014, Torsk og hyse i 2014 - Reguleringer og fiskets gang. Foredrag for referansegruppen, Tromsø, 19.06.

Hermansen, Ø., 2014, Kvotebonus fangstbasert akvakultur, foredrag for referansegruppen, Tromsø, 19.06.

Karlsen, K.M., Hermansen, Ø., Svorken, M., Akse, L., Joensen, S. (2014). Variabel kvalitet – økonomisk betydning. Foredrag referansegruppen for arbeidspakke 4 "Markedsbasert høsting» foredrag for referansegruppen, Tromsø, 19.06.

Isaksen, J.R. 2014, Smed anklager baker for å koke suppe på spiker! Leserinnlegg FiskarenFiskeribladet, 16.07.

Isaksen, J.R. og Dreyer, B. 2014, Verdien av stabile kvoter, Infoark, Nofima.

Karlsen, K. og Hermansen, Ø., 2014 Fiskeråstoffets kvalitet betyr økonomisk tap eller gevinst, Infoark Nofima.

Karlsen, A. og Midling K., 2014, Liv eller død: Verdien av levende fangst. Foredrag på seminaret Økt lønnsomhet i torskesektoren på Nor-Fishing 2014, Trondheim, 19.08.

2.5 Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Kartlegge og dokumentere miljøbelastningen, og drivere for denne, i torskesektoren.
- Foreslå tiltak for å redusere miljøbelastningen i torskesektoren knyttet til fangst- og produksjonsmønstre og forvaltning.
- Utvikle kunnskap om hvordan kundenes krav om dokumentasjon av miljøbelastning vil påvirke struktur og lønnsomhet i norsk torskesektor.

2.5.1 Resultater

Arbeidspakke 5 har i første halvår av 2014 hatt to primære mål. Det ene er kompetanseoppbygging relatert til miljøregnskap og livsløpsanalyse (LCA) slik at Nofima kan bistå norsk fiskeindustri generelt og norsk torskenæring spesielt på disse områdene. I denne forbindelse har det vært gjennomført datainnsamling av drivstoffdata for diverse fartøy. Etter råd fra referansegruppen arbeider vi med å definere maler for bruksmønstre, og for å knytte drivstofforbruk til sluttsedler. Det andre målet i AP5 er å binde sammen eksisterende prosjekter og aktiviteter relatert til miljøregnskap og bærekraftighet for torskesektoren. Her har det i første halvår av 2014 vært et omfattende arbeid, spesielt relatert til:

- EU-prosjektet EcoFishMan, der nye forvaltningsregimer som bedre skal ivareta miljø- og bærekraftighetshensyn skal utvikles og testes (simuleres)
- EU-prosjektet WhiteFish, der et verktøy for dokumentasjon og egenkontroll av miljøregnskap i torsk- og hyseindustrien skal utvikles, til bruk i hver enkelt bedrift. Mye av dataene som samles inn som en del av torskeprogrammet brukes også av WhiteFish, og omvendt.
- Det nordiske prosjektet WhiteFishMaLL, der effekten og betydningen av informasjon relatert til miljø og bærekraftighet skal analyseres, spesielt i forhold til forbrukerinteresse, -preferanse og betalingsvillighet. I WhiteFishMaLL utvikler vi akkurat nå QR-koder (kvadratiske strekkoder som leses med mobiltelefon) som i en prøveperiode skal settes på diverse torsk- og hyseprodukter for å gi konsumenten tilgang til mer data om opprinnelse og egenskaper, spesielt relatert til bærekraftighet. Dette utgjør en del av grunnlaget for å knytte bærekraftighet og miljø til lønnsomhet som vi skal arbeide med litt senere i torskeprogrammet; WhiteFishMaLL vil avdekke hvilke parametere og egenskaper som fremstår som verdiøkende, og hvilke konsumenten er mest opptatt av.
- Det norske standardiseringsarbeidet i SN/K 532 ble avsluttet første halvår 2013 og endelig versjon av standarden NS 9418:2013 "Klimaspor for sjømat – Produktkategoriregler (CFP-PCR)" ble distribuert i juni 2013.

I tillegg har Nofima fått en sentral rolle i to EU-prosjekter som akkurat er innvilget der arbeidet i torskeprogrammet er relevant. Dette gjelder:

- MareFrame, der de nye forvaltningsregimene som bedre skal ivareta miljø- og bærekraftighetshensyn (utviklet i EcoFishMan) skal settes ut i livet.
- FoodIntegrity, der vi skal se på juks og feilmerking (blant annet relatert til påstander om miljøvennlighet og bærekraftighet) av sjømatprodukter, og hvordan dette problemet kan bekjempes eller reduseres.

Dette arbeidet og disse aktivitetene er nært tilknyttet de overordnede målsettingene for AP5, og videre i 2013 og i 2014 forventes dette arbeidet å fortsette.

2.5.2 Leveranser hittil i 2014

Arrangerte workshop om matjuks, 21.05.14:

Olsen, P. 2014, Value-adding for captured fish products by documenting sustainability, Paper and presentation at the International Institute of Fisheries Economics and Trade Conference 2014, Brisbane, 7-11 juli.

Aschan, M., Olsen, P., Borit, M., Armstrong, C., Holm, P. Nielsen, K., Primicerio, R., 2014, Documenting sustainability for value-added fish products, Paper and presentation at the International Institute of Fisheries Economics and Trade Conference 2014, Brisbane, 7-11 juli.

Ziegler, F., Groen, E.A., Hornborg, S., Bokkers, E.A.M., Karlsen, K.M., de Boer, I.J.M.: (2014). Extended life cycle assessment of a northeast Atlantic demersal trawl fishery: variability and tradeoffs on fishing trip basis. LCA special issue, submitted.

Donnelly, K. A-M., Boer, I.J.M., Bokkers, E.A.M., Groen, E., Karlsen, K. M., Krewer, C., Olsen, P., Sund, V., Veldhuizen, L., Viðarsson, J.R., F. Ziegler. Batch based calculation of sustainability impact. 44th WEFTA, 9-11 June 2014 Bilbao, Spain.

Donnelly, K. A-M. Cost-benefit analysis of the sustainability self-assessment tool, foredrag Whitefish annual meeting Tromsø 03.06.2014

Donnelly, K. A-M. Batch-baserte målinger gir bedre informasjon om bærekraft, popular vitenskaplig infoark Fiskerimesse Trondheim 08.2014

Donnelly K.A-M., E. Henriksen, M. Svorken, 2014, Fuel usage in the Norwegian fishing fleet variation in time and space (*in prep*).

2.6 Andre leveranser med relevans og tilknytning til programmet

Bendiksen, B.I., 2014, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2014. Rapport per uke 5 (Første rapport).

Bendiksen, B.I., 2014, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2014. Rapport per uke 7, (Andre rapport).

Bendiksen, B.I., 2014, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2014. Rapport per uke 9 (Tredje rapport).

Bendiksen, B.I., 2014, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2014. Rapport per uke 11 (Fjerde rapport).

Bendiksen, B.I., 2014, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2014. Rapport per uke 13 (Femte rapport).

Holm, P. og Henriksen, E., 2014, Mot en ny samfunnskontrakt - Rammvilkår, verdivalg og målkonflikter i sjømatsektoren, Rapport fra Norges Arktiske Universitet, august.

Nøstvold, B., Kvalvik, I. and Young, J.A., Marketing and value added effects for whitefish and pelagic industries of different eco-labelling schemes. Nofima Report 6/2014.

Veiledning masteroppgaver

Tjosaas, S., 2014, Felles fjord - ulik fremtid? En komparativ stedsstudie av to tilsynelatende like fiskerisamfunn på vei i hver sin retning, Norges Arktiske Universitet - UiT, mai.

Björgvinsson, D.B, 2014, The Competitive Advantage of Nations: Has the Icelandic whitefish fillet industry created and sustained superior performance over the Norwegian industry? Masteroppgave i økonomi og administrasjon, Norges Arktiske Universitet - UiT, august.

Nye prosjekter – hittil i 2014

- Overvåking av vinterfiske etter torsk 2014 – FKD
- Kvotebytte – lodde, NFD
- Rammevilkår - mål og effekt i sjømatnæringen – NFD (NOU)
- Hygiene og mattrygghet – tilsyn og status – NFD (NOU)
- Struktur, lønnsomhet i marine verdikjeder – NFD (NOU)
- Bruk av permitteringer og utenlandsk arbeidskraft i fisketilvirkning– ASD
- Effekter av regelverk i oppdrett – FHF
- Miljøkonsekvenser av Næringsvirksomhet i nord
- Hvor går bonustorsken – Sjømatrådet
- Beregningsfaktorer – Sjømatrådet/NFD

Invitasjoner/møter hittil i 2014;

- Sekretariatsarbeide i NOU
- Norges Råfisklag – Faglig oppdatering for administrasjonen (17. januar)
- Aksjonsmøtet i Stamsund (takket nei)
- Årsmøte Norges kystfiskarlag (8. og 9. Mai)
- Norges Råfisklag – årsmøte (21.-22.05)
- Reguleringsmøte (5. Juni)
- Finnmark Arbeiderpartis Fiskeriutvalg (26. Juni)
- Troms Arbeiderparti (juni)
- Årsmøte Sjømannsforbundet (avlyst)
- Norges Fiskarlag – Landsstyremøte (utsatt)
- Møte om standarden NS 9418:2013 "Klimaspor for sjømat – Produktkategoriregler (CFP-PCR)" (NFD) (august)
- Norges Råfisklag – salgsstyret (17. September)
- Kystsamfunnskonferanse på Island (23-26. September)

3 Oppsummering hittil 2014

Tabellen gir en oversikt over planlagte leveranser i programmets fjerde driftsår og faktiske leveranser hittil i 2014 i henhold til det som er rapportert foran.

Hovedkonklusjonen fra tabellen er at leveransene er i overkant av hva som var planlagt. I så måte er fremdriften i tråd med en ambisiøs plan med hensyn på leveranser. Vi ser at balansen i porteføljen er i tråd med planene. Det er oppløftende at programmet har lyktes med medieoppmerksomhet og samtidig leverer høy faglig kvalitet (jfr. antall internasjonale publikasjoner).

Leveranser	Programbeskrivelse 2014	Lvert hittil i 2014
SUM	4 møter m/ referat styrings- og referansegruppe	2 (3)møter m/ referat styrings- og referansegruppe
	10 foredrag på styringsgruppemøter	10 (15) foredrag på styringsgruppemøter
	5 artikler næring	15 artikler næring
	5 foredrag næring	14 foredrag næring
	5 artikler i fagjournaler	9 artikler i fagjournaler
	Sluttrapport arbeidspakke 1	0
		2 (3) Masteroppgaver
		2 Fagrapporter

